

БАНКІВСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ АТ «ПУМБ»**Мангушев Дмитро Валерійович****кандидат економічних наук, доцент***e-mail: d.v.mangushev@karazin.ua**ORCID ID: 0000-0001-8795-164X***Мамедов Мурад Хабиб огли****студент магістратури***e-mail: mamedovm585@gmail.com***Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна***пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна*

Метою статті є розробка рекомендацій щодо удосконалення банківського обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно до вказаної мети було поставлено завдання: визначити основні банківські послуги, які надаються суб'єктам ЗЕД, проаналізувати стан обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств у АТ «ПУМБ», розробити рекомендації щодо його удосконалення. З'ясовано, що банківське обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств включає широкий спектр операцій, зокрема, ведення клієнтських рахунків в іноземній валюті, проведення міжнародних розрахунків за експортно-імпортними операціями, різні форми фінансування зовнішньоекономічної діяльності тощо. Підсумовано, що специфіка банківського фінансування зовнішньоекономічної діяльності підприємств полягає в тому, що кредит надається, переважно, у іноземній валюті, відповідно банк повинен мати валютну ліцензію, цикл кредитування прив'язаний до циклу здійснення торгової операції, банк повинен мати надійні іноземні банки-контрагенти та бути членом SWIFT та інших міжнародних платіжних систем, а також мати кваліфікований у сфері зовнішньоекономічної діяльності персонал.

Визначено, що АТ «ПУМБ» не пропонує спеціалізованих продуктів для суб'єктів ЗЕД, окрім імпорту білоруської техніки. Водночас, банк акцентує увагу на консалтингових послугах щодо операцій з валютою та позиціонує себе як банк з обслуговування міжнародних операцій підприємств важкого машинобудування, паливно-енергетичного комплексу, виробників механічного й електроустаткування, металургійних підприємств. В результаті досліджуваному банку з метою покращення сервісу було запропоновано створити на базі існуючих клієнтів-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності такий клуб, а також, використовувати його, як інструмент залучення нових клієнтів. За своїм змістом він буде спільнотою експортерів та імпортерів, які обслуговуються в банку, для яких будуть організовуватись заходи з налагодження міжнародних зв'язків, освітні заходи з різних питань ефективного ведення зовнішньоекономічної діяльності, створено спеціалізований торговий портал.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, банківське обслуговування, міжнародні розрахунки, факторинг, форфейтинг, експортні та імпортні кредити.

JEL Classification: G21; L21; M21.

БАНКОВСКОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ПРИМЕРЕ АО «ПУМБ»**Мангушев Дмитрий Валериевич****кандидат экономических наук, доцент***e-mail: d.v.mangushev@karazin.ua**ORCID ID: 0000-0001-8795-164X***Мамедов Мурад Хабиб оглы****студент магистратуры***e-mail: mamedovm585@gmail.com***Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина***пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина*

Целью статьи является разработка рекомендаций по совершенствованию банковского обслуживания субъектов внешнеэкономической деятельности. Согласно указанной цели были

поставлены задачи: определить основные банковские услуги, предоставляемые субъектам ВЭД, проанализировать состояние обслуживания внешнеэкономической деятельности предприятий в АО «ПУМБ», разработать рекомендации по его усовершенствованию. Выяснено, что банковское обслуживание внешнеэкономической деятельности предприятий включает широкий спектр операций, в частности, ведение клиентских счетов в иностранной валюте, проведение международных расчетов по экспортно-импортным операциям, различные формы финансирования внешнеэкономической деятельности и тому подобное. Сделаны выводы, что специфика банковского финансирования внешнеэкономической деятельности предприятий заключается в том, что кредит предоставляется преимущественно в иностранной валюте, соответственно банк должен иметь валютную лицензию, цикл кредитования привязан к циклу осуществления торговой операции, банк должен иметь надежные иностранные банки-контрагенты и быть членом SWIFT и других международных платежных систем, а также иметь квалифицированный в сфере внешнеэкономической деятельности персонал.

Определено, что АО «ПУМБ» не предлагает специализированных продуктов для субъектов ВЭД, кроме импорта белорусской техники. В то же время банк акцентирует внимание на консалтинговых услугах по операциям с валютой и позиционирует себя как банк по обслуживанию международных операций предприятий тяжелого машиностроения, топливно-энергетического комплекса, производителей механического и электрооборудования, металлургических предприятий. В исследуемом банке с целью улучшения сервиса было предложено создать на базе существующих клиентов-субъектов внешнеэкономической деятельности клуб, а также использовать его как инструмент привлечения новых клиентов. По своему содержанию он будет сообществом экспортеров и импортеров, которые обслуживаются в банке, для которых будут организовываться мероприятия по налаживанию международных связей, образовательные мероприятия по различным вопросам эффективного ведения внешнеэкономической деятельности, создан специализированный торговый портал.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, банковское обслуживание, международные расчеты, факторинг, форфейтинг, экспортные и импортные кредиты

JEL Classification: G21; L21; M21.

BANKING OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES ON THE EXAMPLE OF FUIB JSC

Dmitro Mangushev

PhD (Economics), Associate Professor

e-mail: d.v.mangushev@karazin.ua

ORCID ID: 0000-0001-8795-164X

Murad Mamedov

Undergraduate Student

e-mail: mamedovm585@gmail.com

V.N. Karazin Kharkiv National University

4, Svobody Sq., 61022, Kharkiv, Ukraine

The purpose of the article is to develop recommendations for improving the banking services of foreign economic entities. In accordance with the set goal, the task was set: to determine the main banking services provided to the subjects of foreign economic activity, to analyze the state of servicing the foreign economic activity of enterprises in FUIB JSC, to develop recommendations for its improvement. This article reveals that banking services for foreign economic activity of enterprises includes a wide range of operations, in particular, maintaining customer accounts in foreign currency, conducting international settlements for export-import operations, various forms of financing foreign economic activity, etc. We conclude that the specifics of bank financing of foreign economic activity of enterprises is that the loan is provided mainly in foreign currency, respectively, the bank must have a currency license, the lending cycle is tied to the cycle of trade, the bank must have reliable foreign banks -contractors and be a member of SWIFT and other international payment systems, as well as must have qualified personnel in the field of foreign economic activity.

This research determines that FUIB JSC does not offer specialized products for foreign trade entities, except for the import of Belarusian equipment. At the same time, the bank focuses on consulting services for foreign exchange transactions and positions itself as a bank for servicing

international operations of heavy machinery, fuel and energy complex, manufacturers of mechanical and electrical equipment, metallurgical enterprises. As a result, in order to improve the service, we offered the researched bank to create a club on the basis of existing clients-subjects of foreign economic activity, as well as to use it as a tool to attract new clients. In terms of its content, it will be a community of exporters and importers served by the bank, for which events will be organized to establish international relations, educational activities on various issues of effective foreign economic activity, a specialized trading portal will be created.

Keywords: Foreign Economic Activity, Banking Services, International Settlements, Factoring, Forfaiting, Export and Import Credits.

JEL Classification: G21; L21; M21.

Постановка проблеми. Обсяг світової торгівлі оцінюється в 71 трильйонів доларів США, що практично еквівалентно глобальному ВВП. Змінюється глобальна структура торгівлі. На частку країн, що розвиваються в даний час припадає 42 % світової торгівлі (в порівнянні з 30 % в 2000 році за оцінками ООН), а торгівля між країнами, що розвиваються і розвиненими країнами в даний час перевищує обсяг торгівлі між розвиненими країнами. Водночас, після кризи 2014-2015 років, стабільно зростає обсяг експорту та імпорту вітчизняних підприємств, які переорієнтовують свою зовнішньоекономічну діяльність на нові ринки після втрати російського ринку. Тому питання якісного обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств набуває все більшої актуальності і потребує дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання банківського обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності досліджували такі науковці, як: В. В. Андрієнко (2016), А. А. Москальов (2018), С. І. Сприндис (2018) – проблематику форфейтингу; Р. Д. Боднар (2017) – загальні підходи до банківського обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; В. П. Войцешин (2019), М. С. Яценко (2018) – кредитування експорту; О. В. Гончаренко (2017), І. М. Манаєнко (2017), А. В. Токунова (2016), І. В. Фарінович (2015) – проблематику факторингу; О. В. Глуценко (2018) – фінансову архітектуру; О. Заруцька, Т. Павлова, А. Синюк, В. Хмарський, Д. Павлице та М. Кеші (Zarutskaya et al., 2020) – визначення бізнес-моделі банку та інші. Попри суттєві дослідження у визначеному напрямі доцільно поглибити наукові розробки у сфері максимального пристосування банківського сервісу для обслуговування потреб суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Метою дослідження є розробка та обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення банківського обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Основні результати дослідження. Банківське обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств включає широкий спектр операцій, зокрема, ведення клієнтських рахунків в іноземній валюті,

проведення міжнародних розрахунків за експортно-імпортними операціями, різні форми фінансування зовнішньоекономічної діяльності тощо. Саме міжнародні розрахунки є основною банківською послугою для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Вважаємо, що найбільш повно розкривається зміст поняття «міжнародні розрахунки» на основі системного підходу, тому, на нашу думку, вони є системою організації процесу платежів, що супроводжує міжнародний рух товарів, капіталу, робочої сили тощо та включає, як правило, банк як ключового фінансового посередника.

Для забезпечення ефективної реалізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств комерційні банки надають фінансування під експортно-імпортні операції, що дозволяє оптимізувати фінансові потоки підприємств та мінімізувати ризики. У найбільш загальному випадку кредитування зовнішньоекономічної діяльності можна визначити як рух позичкового капіталу у сфері зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаний з наданням валютних фінансових ресурсів на умовах повернення, терміновості та сплати відсотків. Основні форми банківського кредитування ЗЕД узагальнено на рис. 1.

Банківські установи забезпечують не лише традиційне кредитування учасників зовнішньоторговельної діяльності, але й беруть участь у різних способах їх фінансування. Зокрема, кредитування експорту здійснюється у формах кредитів під товари в країні-експортері, позик під товари, що знаходяться в дорозі, кредитів під товари або товарні документи в країні-імпортері, банківських кредитів, не забезпечених товарами, які отримують великі фірми-експортери від банків, що мають з ними тривалі ділові зв'язки та участь у капіталі.

У свою чергу, банківське кредитування імпорту представлено у формі кредитно-гарантійних зобов'язань, а саме:

- акцептного кредитування;
- акцептно-рамбурсного кредитування;
- авального кредитування (Войцешин, 2019).

До альтернативних методів банківського фінансування зовнішньоекономічної діяльності слід віднести факторинг та фор-

фейтинг (Токунова, 2016; Фарінович, 2015).

Можемо підсумувати, що специфіка банківського фінансування зовнішньоекономічної діяльності підприємств полягає в тому, що кредит надається, переважно, у іноземній валюті, відповідно банк повинен мати валютну ліцензію, цикл кредитування

прив'язаний до циклу здійснення торгової операції, банк повинен мати надійні іноземні банки-контрагенти та бути членом SWIFT та інших міжнародних платіжних систем, а також мати кваліфікований у сфері зовнішньоекономічної діяльності персонал.

Рис. 1. Форми кредитування ЗЕД (Яценко, 2018)

Розглянемо особливості обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на прикладі АТ «ПУМБ». Банк належить до групи найбільших банків України та є універсальним банком, діяльність якого зосереджена на комерційних, роздрібних та інвестиційно-банківських операціях. За 2019 рік банк заробив 5290 млн грн чистого процентного доходу, що на 1377 млн грн більше, ніж у 2018 році (або +35,2 %) за рахунок зростання обсягу кредитного портфеля та поліпшення його якості та завдяки проведенню активної роботи з проблемним портфелем.

Чистий комісійний дохід банку за 2019 рік склав 1746 млн грн, що на 241 млн грн (+16,0 %) вище показника 2018 року (АТ «ПУМБ», n.d.).

Згідно з ліцензією НБУ банк може виконувати повний спектр банківських операцій. АТ «ПУМБ» співпрацює з банківськими установами України та зарубіжжя, має широку мережу кореспондентських відносин з банками-кореспондентами інших країн (табл. 1), позиціонує себе на ринку банківських послуг як універсальний банк, що надає широкий спектр послуг.

Таблиця 1

Банки-кореспонденти АТ «ПУМБ» (АТ «ПУМБ», n.d.)

Країна	Банки
Білорусь	ОАО «БПС-Сбербанк»
Німеччина	Deutsche Bank AG Commerzbank AG
Швейцарія	Credit Suisse AG
Чехія	Ceska sporitelna, a.s.
Бельгія	ING BELGIUM SA/NV BRUSSELS
Польща	PKO Bank Polski SA
Росія	ПАО Сбербанк
США	JPMorgan Chase Bank N.A The Bank of New York Mellon Deutsche Bank Trust Company Americas

Для того щоб перевести зовнішньоекономічний контракт на обслуговування до АТ «ПУМБ» необхідно надати зовнішньоекономічний договір, додаткову угоду з реквізитами ПУМБ, дозвіл на листування з іншим банком. ПУМБ не пізніше третього робочого дня з дати отримання письмового звернення клієнта звертається в банк, через який здійснювалися платежі/розрахунки за зовнішньоекономічним договором, для отримання всієї наявної у нього інформації про незавершені розрахунки клієнта за цим до-

говором. За обсягом документарних операцій АТ «ПУМБ» входить ТОП-5 банків України. Цільовою аудиторією АТ «ПУМБ» щодо надання їм послуг з акредитивної форми розрахунку є підприємства важкого машинобудування, паливно-енергетичного комплексу, виробники механічного й електроустаткування, металургійні підприємства.

Щодо галузевої структури кредитів у іноземній валюті, то слід вказати на те, що кредитний портфель є достатньо диверсифікованим. Найбільшу частку займають такі сек-

тори як торгівля, електроенергія та будівництво. ПУМБ підвищує сегментну і галузеву

диверсифікацію та утримує концентрацію позичальників у портфелі на низькому рівні.

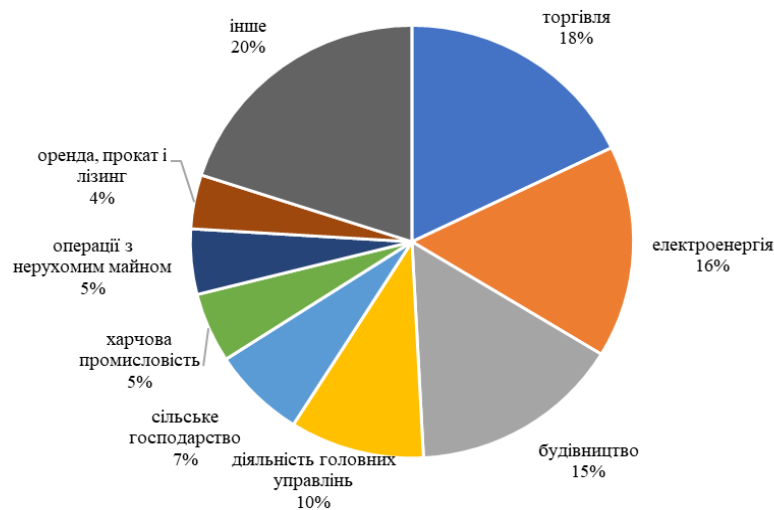

Рис. 2. Галузева структура кредитів в іноземній валюті АТ «ПУМБ» бізнес-клієнтам, % (АТ «ПУМБ», n.d.)

Серед спеціалізованих продуктів можемо вказати лише на кредити на придбання техніки, виготовленої у Республіці Білорусь. Слід зазначити, що Уряд Республіки Білорусь компенсує банку 2/3 облікової ставки НБУ, але не більше 8 % річних.

У АТ «ПУМБ» створено консультаційний сервіс з питань зовнішньоекономічної діяль-

ності «Валютний радник». Клієнт звертається за допомогою в банк і в результаті отримує рекомендації та розроблений проект зовнішньоекономічного контракту, підготовлений перелік документів для перерахування валюти і всі супутні консультації щодо зовнішньоекономічної діяльності. Основні його складові узагальнено на рис. 3.

Рис. 3. Складові консультаційного сервісу «Валютний радник» (АТ «ПУМБ», n.d.)

Пропонуємо АТ «ПУМБ» створити на базі існуючих клієнтів-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності клуб, а також, використовувати його як інструмент залучення нових клієнтів. Щодо формування та розвитку спільноти клієнтів-суб'єктів ЗЕД АТ «ПУМБ», то наші пропозиції ґрунтуються на досвіді Banco Santander який, окрім традиційного банківського обслуговування, пропонує сервіс з пошуку партнерів для зовнішньоекономічної діяльності, крім того, банк підтримує та розвиває спільноту експортерів та імпортерів з 30 країн світу The Santander Trade Club. Крім того, банк проводить опитування серед своїх клієнтів, зокрема, щодо їх очіку-

вань щодо тренду розвитку світової торгівлі та надає доступ до результатів усім клієнтам, наприклад у форматі аналітики Trade Barometer. Ключові характеристики спільноти:

- 1) спільнота імпортерів та експортерів, що складається з існуючих клієнтів банку;
- 2) можливості ведення бізнесу у понад 30 країнах, де клієнти банківської групи можуть взаємодіяти один з одним;
- 3) доступ до послуг з доданою вартістю для членів клубу;
- 4) Інтернет-семінари, що охоплюють широкий спектр торгових тем;
- 5) кращі бізнес-можливості співробітництва з іншими членами клубу;

б) торговий клуб доступний з входу в Інтернет-банкінг та через торговий портал.

Висновки. На підставі проведених досліджень було розроблено низку рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення банківського обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності:

- створити на базі існуючих клієнтів-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності клуб – спільноту учасників ЗЕД, а також, використовувати його як інструмент залучення нових клієнтів;
- організувати в межах діяльності

клубу експортерів та імпортерів заходи з налагодження міжнародних зв'язків, освітні заходи з різних питань ефективного ведення зовнішньоекономічної діяльності, створити спеціалізований торговий портал.

АТ «ПУМБ» зберігає позиції в галузі в ключових для себе напрямках (таких як документарні операції та торгове фінансування) і залишився маркет-мейкером із валютно-обмінних операцій на міжбанківському валютному ринку, пропонуючи послуги прямого дилінгу клієнтам, великим і середнім підприємствам.

Література

1. Андриєнко В. В. Зміст договору форфейтингу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2016. Вип. 36(1). С. 87–90.
2. Боднар Р. Д. Аналіз взаємозв'язків зовнішньоекономічної та банківської діяльності України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету.* 2017. Вип. 52. С. 33–39.
3. Войцешин В. П. Кредитування експорту як засіб його функціонування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління.* 2019. Т. 30(69), № 5(1). С. 105–109.
4. Гончаренко О. В. Факторинг у міжнародній економічній діяльності України. *Економічний простір.* 2017. № 119. С. 14–24.
5. Глущенко О. В. Застосування акселератору сталого розвитку у форсайті національного добробуту України. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2018. № 1. С. 391–405. DOI: 10.21272/mmi.2018.1-31.
6. Zarutskaya O., Pavlova T., Sinyuk A., Khmarskiy V., Pawliszczy D., Kesy M. The Innovative Approaches to Estimating Business Models of Modern Banks. *Marketing and Management of Innovations.* 2020. № 2. С. 26–43. DOI: 10.21272/mmi.2020.2-02.
7. Манаєнко І. М. Розвиток міжнародного факторингу в контексті постіндустріалізації світової економіки. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут".* 2017. № 14. С. 106–112. DOI: 10.20535/2307-5651.14.2017.108759.
8. Москальов А. А. Світовий досвід та перспективи використання форфейтингу та міжнародного факторингу в Україні. *Молодий вчений.* 2018. № 11(2). С. 1176–1179.
9. Фінансова звітність. *Банк АТ «ПУМБ»*: веб-сайт. URL: <https://about.pumb.ua/finance> (дата звернення: 15.05.2020).
10. Сприндис С. І. Форфейтинг. Поняття, особливості та види. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право».* 2018. Вип. 28. С. 66–70.
11. Токунова А. В. Міжнародний прями факторинг: ключові схеми проведення, проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Правознавство.* 2016. Т. 21, Вип. 1. С. 141–153.
12. Фарінович І. В. Міжнародний досвід застосування факторингу в Україні. *Молодий вчений.* 2015. № 2(6). С. 1434–1437.
13. Яценко М. С. Альтернативні форми фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. Вип. 22. С. 886–893.

References

1. Andrienko, V. V. (2016). The content of the forfeiting agreement. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Rights*, 36(1), 87-90. (in Ukrainian)
2. Bodnar, R. D. (2017). Analysis of the relationship between foreign economic and banking activities of Ukraine. *Bulletin of Lviv University of Trade and Economics*, 52, 33-39. (in Ukrainian)
3. Wojciech, V. P. (2019). Export crediting as a means of its functioning. *Scientific notes of Tavriya National University named after VI Vernadsky. Series: Economics and Management*, 30(69), 5(1), 105-109. (in Ukrainian)
4. Goncharenko, O. V. (2017). Factoring in the international economic activity of Ukraine. *Economic space*, 119, 14-24. (in Ukrainian)
5. Hlushchenko, O. V. (2018). Application of sustainable development accelerator in the foresight of the national well-being of Ukraine. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 391-405. doi: 10.21272/mmi.2018.1-31. (in Ukrainian)
6. Zarutskaya, O., Pavlova, T., Sinyuk, A., Khmarskiy, V., Pawliszczy, D., & Kesy, M. (2020). The Innovative Approaches to Estimating Business Models of Modern Banks. *Marketing and Management of Innovations*, 2, 26-43. doi: 10.21272/mmi.2020.2-02.
7. Manaienko, I. (2017). International factoring development in the world economy postindustrialization. *Economic bulletin of National technical university of Ukraine «Kyiv polytechnic institute»*, 14, 106–112. doi: 10.20535/2307-5651.14.2017.108759.
8. Moskalyov, A. A. (2018) World experience and prospects for the use of forfeiting and international factoring in Ukraine. *Molodyy vchenyy*, 11(2), 1176-1179. (in Ukrainian)
9. FUIB JSC. (n.d.). *Financial reports*. Retrieved from <https://about.pumb.ua/finance>. (in Ukrainian)
10. Sprindis, S. I. (2018). Forfeiting. Concepts, features and types. *Collection of scientific works of Kharkiv National Pedagogical University named after GS Skovoroda. "Rights"*, 28, 66-70. (in Ukrainian)
11. Tokunova, A. V. (2016). International direct factoring: key schemes, problems and ways to solve them. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seria : Pravoznavstvo*, 21, 1, 141-153. (in Ukrainian)
12. Farynovych, I. V. (2015). Mizhnarodnyy dosvid zastosuvannya faktorynhu v Ukrayini. *Molodyy vchenyy*, 2(6), 1434-1437. (in Ukrainian)
13. Yatsenko, M. S. (2018). Alternative forms of financing the foreign economic activity of economic entities. *Global and national economic problems*, 22, 886–893. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 31.05.2020 р.

Стаття прийнята 11.06.2020 р.